

Lätt om odling

Nr 1 • Så förbättrar du jorden

Ingen jord är så bra att den inte kan förbättras. Det lönar sig verkligen att lägga ner arbete på att göra jorden bättre. Det växer bättre och det blir lättare och roligare att odla.

I första hand är det jordens struktur som behöver förbättras. Jorden ska bli lättbrukad, lagom porös och lagom vattenhållande. Näring i form av gödsel behövs förstås också, men till det återkommer vi i ett särskilt häfte.

Vilken slags jord?

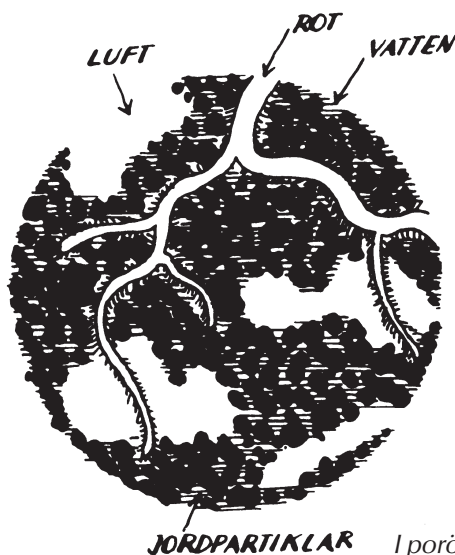
Lerjord är den vanligaste jordtypen. Den består av mycket finkorniga mineralpartiklar. Lerjord är tät och hård, den är tung att gräva i. Särskilt hård blir leran i torka. När det regnar blir lerjord tung och seg – den klibbar fast

vid spaden. På våren dröjer det länge innan lerjord torkar upp.

Lerjord är i allmänhet näringsrik, men om den inte görs porösare växer det som regel dåligt i den. Det är alltså svårt att odla i ren lera.

Lämpliga jordförbättringsmedel är torvull, barkmylla och kompost. De innehåller alla mullämnen eller *humus*, d v s multnande organiska beståndsdelar, mest växtrester. Det behövs rikligt med mull under flera år för att göra en lerjord riktigt bra.

Grov sand eller grus kan också göra en lerjord bättre. Sandens grövre korn gör bl a att jordens dräneringsförmåga ökar. Men det behövs stora mängder så att lerjorden blir till en lerig sandjord. Fin sand kan få helt motsatt verkan och gör istället cement av lerjorden. Men börja alltid att förbättra lerjorden med någon form av mull.

I porös jord kan luft och vatten cirkulera.

Utgiven av

Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Åsögatan 149 • 116 32 Stockholm • Tel. 08-556 930 80

e-post: kansli@koloni.org • hemsida: www.koloni.org

Sandjord är lättbrukad

Sandjord är mer lättbrukad än lera. Det är lätt att gräva i sandjord och den torkar fort upp efter regn. Men sandjord är näringsfattig och har svårt att hålla kvar vatten.

Också sandjord måste förbättras med mull för att bli bra odlingsjord. Näring måste också tillföras.

Dyjordar och torvjordar är humusrika men ofta näringsfattiga. Dyjord är mörk till färgen och kallas ofta svartmylla. pH-värdet är lågt hos jordar av dessa typer. Därför måste de kalkas. De måste också gödslas för att bli näringsrika.

Många jordar är blandjordar där flera av de nämnda jordtyperna förekommer. Ibland är de bra odlingsjordar, ibland sämre.

Är du osäker på hur din jord bör förbättras, låt göra en jordanalys hos ett lantbrukskemiskt laboratorium.

Sur jord

Med sur jord menar vi jord som är sur i kemisk mening. Det uttrycks i pH-värde. Ett lågt pH-värde, kring 4–5, innebär att jorden är sur. Höjs pH-värdet till 6–7 är jorden neutral och då trivs de flesta växter.

Motsatsen till sur är basisk jord med pH över 7. Både för högt och för lågt pH gör det svårt för växterna att ta upp vissa näringsämnen.

Det viktigaste jordförbättringsmedlet för sura jordar är kalk, som höjer pH-värdet. Hur mycket kalk som behövs kan du lätt avgöra genom att pH-testa jorden. Det kan göras hos ett laboratorium. Du kan även själv testa din jord med hjälp av testutrustning som kan köpas i trädgårdsbutiker. I regel ger sådan utrustning ett ganska "grovt" omdöme om jorden.

Testet ger besked om hur mycket kalk som behövs för att höja pH-värdet till önskad nivå. Mängden varierar beroende på vilket slags jord det gäller.

För att höja pH-värdet en enhet på mager sandjord krävs ca 25 kg trädgårdskalk per 100 m². På styv lerjord krävs ungefär dubbelt så mycket kalk för motsvarande höjning.

Kalka helst på hösten i samband med höstgrävningen.

Lerjordar kan få för högt pH om de får för mycket kalk. Följden kan bli bl a manganbrist på rödbetor, mangan och spenat, järnbrist på hallon. Kålväxter och fruktträd däremot trivs utmärkt med något högre pH.

Bland nyttoväxterna är det främst potatis, hallon, tomat och jordgubbar som växer bra på jordar med lägre pH-värde. För att sänka pH-värdet tillförs okalkad torv.

Vissa trädgårdsväxter, t ex rhododendron, ljung och hortensia vill ha sur jord och planteras därför i okalkad torv.

Jordens mikroliv

En humusrik jord är en levande jord. Här finns daggmaskar som gör gångar i jorden där luft och vatten kan cirkulera. Maskarna sonderdelar dessutom löv och andra växtrester och drar ner dem i jorden, där de förmultnar och omvandlas till näringsämnen.

I en jord rik på mikroorganismer förmultnar allt organiskt material till humus, som i sin tur bryts ner till näringsämnen som kan tas upp av växterna.

Årlig tillförsel av humusrik jordförbättring gynnar både maskar och mikroorganismer. Allt växtavfall – utom vissa sjuka plantor – bör därför tas tillvara och grävas ner i jorden eller läggas i komposten.

Dränering

Vatten behövs för att det ska växa. Men det får inte bli för mycket vatten och framför allt: det får inte stå stilla. Vattnet måste cirkulera. Överflödigt vatten måste kunna rinna bort.

Lerjord har dålig dräneringsförmåga eftersom den är så tät. För att förbättra dräneringen kan man gräva diken, men numera lägger man oftast dräneringsrör. Bevara alltid befintliga diken och gamla dräneringsledningarna och förbättra dem om så behövs.

På sluttande mark brukar dräneringen vara ganska bra även om jorden är lerig. Överflödigt vatten kan rinna bort på ytan.

Plöja, gräva, fräsa

Sättet att bearbeta jorden kan skifta, beroende på jordens typ och vad man odlar. Lerjord bör plöjas eller grävas om på hösten. Slå inte sönder kokorna utan låt dem frysa sönder. Då blir jorden mer lättbrukad på våren.

Du kan också gräva av andra anledningar än för att göra jorden lätt-

brukad. Ogräs kan rensas bort eller vändas ner när du gräver. Jordförbättringsmedel kan blandas med jorden i samband med grävning.

Sandjordar behöver knappast djupgrävas. Jordförbättringen kan brukas ned ytligt med hjälp av hacka eller grävgrep.

En jordfräs kan ersätta spaden – men inte alltid! Hård lerjord som blivit fräst på hösten blir gärna hårdpackad och mycket svårbrukad när den torkat upp på våren. Den fryser inte sönder på samma sätt som om du plöjt eller grävt. Om jordfräsen används på många ställen kan den sprida vissa potatissjukdomar och klumprotsjuka på kål.

Ska du ta upp nytt odlingsland i gräsmark, gräv eller plöj då på hösten. Fräs gärna en eller två gånger på våren. Potatis är en lämplig första-gröda på ny mark. Den kräver ju regelbunden jordbearbetning i form av kupning och då får inte ogräsen någon ro.

Höstgrävning.

Ett års träda med upprepad jordbearbetning för att bli av med ogräset rekommenderas innan man börjar odla.

Marktäckning

Av tradition tycker de flesta om en ren ogräsfri yta. Det ser ordentligt ut – men är inte alltid det bästa för jorden. Den mår egentligen bättre av att inte ligga bar. Håll därför jordens yta ständigt täckt med ett lager av organiskt material – halm, gammalt hö, gräsclipp, löv, kompost. Det är det som kallas täckodling.

En jord som täcks på det viset blir varm till följd av den ständigt pågående förmultningen. Täcknet minskar också avdunstningen och gör det svårare för ogräset att gro. Maskar och mikroorganismer trivs under täcket som multnar efterhand och ger jorden ett tillskott av humus.

I sin mest extrema form kräver täckodling massor av organiskt material – mer än vad som produceras i den egna täppan. Jorden ska inte grävas, möjligen luckras lätt på hösten eller vid vårsådden. Därför fungerar täckodling bäst på sand- eller mulljordar.

Även den som höstgräver sin jord kan tillämpa täckodlingens principer under sommaren och på hösten

vända ner det förmultnade täckmaterialet.

Det är särskilt bra med ett marktäck under torra somrar eftersom avdunstningen blir mindre. Man behöver inte vattna så ofta. (Se Lätt om odling nr 19.)

Täckgröda

Att odla någon marktäckande växt kring kulturväxterna är ingenting nytt. Det har förekommit i alla tider.

Egentligen är öppen jord något onaturligt. Lämna en bit jord bar, får du se. Den täcks snabbt över av växter – "ogräs".

Med en täckgröda kontrollerar du växttäcket kring kulturväxterna. Prova gärna med en täckgröda i källandet eller kring andra storvuxna köksväxter. Det finns frö att köpa av speciella arter avsedda som täckgrödor. Så inte dessa för tidigt.

När du skördat på hösten gräver eller fräser du ner täckgrödan som tillför jorden både humus och näring. Just klöver och ärtväxter är särskilt värdefulla som täckgrödor eftersom de har förmåga att ta upp kväve direkt ur luften. På så sätt gödslas jorden med kväve. (Se Lätt om odling nr 21.)

Täckodling ger minskad avdunstning och ogräset får svårare att gro.

Utgiven av

Svenska Förbundet för Koloniträdgårdar och Fritidsbyar

Åsögatan 149 • 116 32 Stockholm • Tel. 08-556 930 80

e-post: kansli@koloni.org • hemsida: www.koloni.org